

A HÁTTÉR TÁRSASÁG A MELEGEKÉRT VÉLEMÉNYE A RENDŐRSÉG ÚJ SZOLGÁLATI SZABÁLYZATÁNAK TERVEZETÉRŐL

2011. május 12.

A Háttér Társaság a Melegekért egyesület áttekintette a rendőrség új Szolgálati Szabályzatáról szóló jogszabály tervezetét. Rendkívül aggályosnak tartjuk, hogy a Szabályzat tervezetéből kimaradt a hátrányos megkülönböztetés tilalma, ugyanakkor javasoljuk, hogy a Szabályzat egészüljön ki a transznemű személyek igazoltatására, motozására, fogvatartására, valamint az LMBT fogvatartottak biztonságos elhelyezésére vonatkozó rendelkezésekkel.

A HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS TILALMA

A rendőrség hatályos Szolgálati Szabályzata (62/2007. (XII. 23.) IRM rendelet 4. § (7) bekezdése) kimondja: „A rendőr részéről - szolgálati feladatai ellátása során - tilos a személyek bármilyen, így különösen nemi, faji vagy etnikai származás, vallás vagy világnézet, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő hátrányos megkülönböztetése.” Ezzel szemben a Szolgálati Szabályzat jelenlegi tervezete sem a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, sem az azzal analóg egyenlő bánásmód követelményét nem rögzíti.

A Magyar Köztársaság Alkotmányának 70/A. § kimondja a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, az új Alaptörvény a rendelkezést lényegében változatlan formában fenntartja (XV. cikk). Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 4. § d) pontja a rendvédelmi szervek számára kifejezetten is előírja az egyenlő bánásmód követelményének megtartását, külön kiemelve a szexuális irányultság (8. § m) pont) és a nemi identitás (8. § n) pont) szerinti hátrányos megkülönböztetés és zaklatás tilalmát. A hátrányos megkülönböztetés tilalma szerepel az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 2001. szeptember 19-én elfogadott az Európai Rendőrségi Etikai Kódexben is (REC(2001)10. sz. ajánlás 40. pont).

Jogsegélyszolgálatunk tapasztalata szerint a törvényi rendelkezések ellenére a lesbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés és zaklatás nem ritka a rendőrségi eljárások során. Az elmúlt években több panaszos is azzal fordult jogsegélyszolgálatunkhoz, hogy az eljáró rendőr sértő hangon szólt hozzá (buzizott, köcsögözött), nem az elvárt alapossággal járt el, vagy egyenesen megtagadta a bejelentett bűncselekmény kivizsgálását. Zaklató fellépésről (igazoltatás, motozás) különösen a transznemű személyek számoltak be.

Tapasztalataink szerint a rendőrségi fellépésre leginkább a rendőrök által a hétköznapokban is forgatott, jól ismert, alacsonyabb szintű jogszabályok és egyéb jogi normák (Szolgálati Szabályzat, ORFK utasítások) vannak hatással, hiába rendelkezik róla az Alkotmány vagy az Ebktv., fontos, hogy az egyenlő bánásmód és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának alapelve a Szolgálati Szabályzatban is megjelenjen.

A **Háttér Társaság a Melegekért** 1995-ben alakult, kiemelten közhasznú társadalmi szervezet, Magyarország legnagyobb lesbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) civil szervezete. Az egyesület telefonos lelkeség-szolgálatot, jogsegélyszolgálatot, HIV/AIDS megelőzési programot és a nyilvánosság számára is nyitva álló archívumot működtet. Emellett rendszeresen folytat kutatási és képzési programokat, véleményezi az LMBT embereket érintő jogszabályokat. Az egyesület a Magyar LMBT Szövetség egyik alapító tagja, és aktívan részt vesz az ILGA-Europe európai ernyőszervezet munkájában.

E-mail: hatter@hatter.hu ♦ Tel./fax: (1) 329-2670 ♦ Web: www.hatter.hu

Mindezek alapján javasoljuk:

- a Szabályzat 5. §-a egészüljön ki a hatályos Szolgálati Szabályzatban található hátrányos megkülönböztetést tiltó rendelkezéssel;
- a nevesített védett csoportok listája egészüljön ki a nemi identitás kategóriájával.

A TRANZSNEMŰ SZEMÉLYEK IGAZOLTATÁSA, MOTOZÁSA, FOGVATARTÁSA

A transznemű személyek olyan emberek, akiknek nemi identitása vagy megjelenése eltér a születéskori nemüktől. A transzneműek egy része egyértelműen a születési nemével ellentétes nemüként határozza meg önmagát; nemét és nevét hivatalosan is megváltoztatja és külső nemi jellegeit orvosi beavatkozások (műtét, hormonterápia) révén választott neméhez alakítja; őket hívjuk transzszexuálisoknak. Mivel a nemváltás folyamata hosszadalmas, nem ritka, hogy egy transzszexuális személy hivatalos dokumentumai, illetve nemi megjelenése eltér. Ugyanakkor vannak olyan transzneműek is, akik a transzszexuálisoktól eltérően a teljes átalakulást nem vállalják, az ő esetükben mindennapos, hogy hivatalos papírjaik nem tükrözik nemi megjelenésüket. Végül érdemes megemlíteni a transzvesztitákat, akiknek nemi identitása ugyan megegyezik születéskori nemükkel, alkalmanként azonban az ellenkező nem ruhájába öltöznek.

A transzszexualitás, a transzneműség, a transzvesztitizmus nem bűncselekmény. Mint ahogy arra a 2007 márciusában nemzetközi emberi jogi szervezetek és az ENSZ szakértőinek részvételével Yogyakartában elfogadott *Yogyakarta alapelvek a nemzetközi emberi jogi szabályok alkalmazásáról a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatban* c. dokumentum¹ rámutat a nemi identitás és a nemi megjelenés szabad megválasztása alapvető emberi jog. A társadalmi hozzáállás változásával és a jogszabályi környezet átalakulásával Magyarországon is egyre többen vállalják fel nemi identitásukat, kezdenek bele a nemváltás folyamatába.

A transznemű személyek kezelése a rendőrségi eljárás során különleges odafigyelést és empátiát igényel. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, illetve számos miniszteri rendelet a motozást csak az eljárás alá vonttal azonos nemű személy által teszi lehetővé. A rendőrségi fogdák rendjéről szóló 19/1995. (XII. 13.) BM rendelet is előírja a nők és a férfiak elkülönítését. A transznemű személyek esetében a nem megállapítása nagy körültekintést igényel. Egyértelmű, hogy a nemüket hivatalosan is megváltoztató transzszexuálisok esetében a jogszabályok alkalmazása során nem alatt választott nemük értendő. Komolyabb problémát jelent az olyan személyek nemének eldöntése, akik ugyan az új nemük szerint élnek, de még nem kérvényezték nemük hivatalos megváltoztatását, vagy a nem teljes megváltoztatásának lehetőségével egyáltalán nem kívánnak élni. A nem szabad megválasztásának elvéből az következik, hogy elsősorban az eljárás alá vont személy közlését kell mérvadónak tekinteni, nem pedig a hivatalos okiratokat. A már idézett Yogyakarta alapelvek 9.C pontja szerint „Az államoknak biztosítaniuk kell, hogy az elítéltek a lehető legnagyobb mértékben részt vehessenek a szexuális irányultságuk és nemi identitásuknak megfelelő fogda megválasztásában”. Az Európa Tanács Miniszterek Bizottsága CM/Rec(2010)5 számú, a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló diszkrimináció elleni küzdelemről szóló, tagállamoknak címzett ajánlása² szerint a fogvatartás során „lépéseket kell tenni a transznemű személyek nemi identitásának megvédésére és tiszteletben tartására.”

¹ <http://www.hatter.hu/kiadvanyaink/yogyakarta-alapelvek>

² <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1606669>

Mindezek alapján javasoljuk:

- **a Szabályzat (32. §) mondja ki, az igazoltatás során nem igényel rendőrségi fellépést, ha az eljárás alá vont személy dokumentumaiban található nem, illetve a személy nemi megjelenése nem egyezik meg;**
- **a Szabályzat (34. §) mondja ki, hogy amennyiben az eljárás alá vont neme egyértelműen nem állapítható meg, a rendőr kérdezzen rá az eljárás alá vont milyen neműnek vallja magát, és e közlést a motozó rendőr nemének, illetve a fogvatartás helyének megválasztása során tiszteletben kell tartani.**

A FOGVATARTOTTAK BIZTONSÁGA

A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberek a társadalmi előítéletek miatt gyakran válnak erőszakos támadások áldozatává. A kutatások szerint nem ritka, hogy az LMBT fogvatartottak társaik vagy a börtönszemélyzet részéről zaklatásnak, erőszaknak, nemi erőszaknak vannak kitéve. Az ENSZ az LMBT fogvatartottakat ezért különösen veszélyeztetett helyzetű fogvatartottaknak minősíti.³ A már idézett CM/Rec(2010)5 ajánlás külön is kiemeli: „a tagállamok tegyenek meg minden szükséges lépést annak érdekében, hogy biztosítsák a börtönbüntetésre ítélt vagy szabadságuktól más módon megfosztott valamennyi személy, így a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű személyek biztonságát és emberi méltóságát, és különösen tegyenek védelmi intézkedéseket a fizikai támadások, a nemi erőszak és a szexuális visszaélések más formái ellen, akár elítéltek, akár a személyzet követi azt el.”

A biztonságos elhelyezés feltételeinek biztosítása különböző módszerekkel valósítható meg, így különösen megfontolandó a zárka összetételének előzetes elemzése és a lehetséges veszélyforrások beazonosítása, a zárka fokozott rendőrségi megfigyelése vagy az egyszemélyes zárkában történő elhelyezés. A biztonsági intézkedések foganatosítása során ügyelni kell rá, hogy az esetleges elkülönítés ne járjon együtt az elhelyezés rosszabb minőségével.

Mindezek alapján javasoljuk:

- **a Szabályzat (39. §) mondja ki, hogy a veszélyeztetett előállítottak, így különösen a fogyatékos, idős, etnikai kisebbséghez vagy az LMBT közösséghez tartozó személyek biztonságos elhelyezésére különös figyelmet kell fordítani.**

³ United Nations Office on Drugs And Crime (2009): *Handbook on Prisoners with special needs*
<http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Prisoners-with-special-needs.pdf>